

სტანდარტული პირობების ცალკეული პრობლემური საკითხები – შეთანხმების თავისუფლება და მისი ფარგლები

ხელშეკრულების დადების თავისუფლების პრინციპი წარმოდგენილია შინაარსის განსაზღვრის ავტონომიურობის გარეშე, თუმცა, ცხადია, რადგან ხელშეკრულებას, როგორც წესი, ორმხრივი ნების გამოვლენას ვუწოდებთ, თავისუფლება ორივე მხარეს თანაბრად ეხება. რეალურ ურთიერთობებში კანონით განმტკიცებული თანასწორობა, სხვადასხვა გარემოებიდან გამომდინარე, ხშირად შეზღუდულია. ამ გარემოებებში გარიგების ერთ-ერთი მხარის ძლიერი პოზიციაც მოიაზრება, რამაც შესაძლოა, მეორე მხარე წააქეზოს, „აიძულოს“, დასთანხმდეს პირველის მიერ ცალმხრივად, უკომპრომისოდ შეთავაზებულ პირობებზე. ეს პრაქტიკა ყველა საზოგადოებაში მწვავედ დგას საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, როგორც სამომხმარებლო გარიგებების, ისე სხვა ტიპის ურთიერთობებისას. სტანდარტული პირობების ყველაზე თვალსაჩინო ფორმაა ძლიერი მხარის პოზიციების სახელშეკრულებო ბოჭვის მეშვეობით გამყარება, რასაც კანონმდებელი, გადაჭარბებული უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების საფრთხის გამო, განსაკუთრებული სპეციფიკით შემოსილ კეთილსინდისიერების პრინციპს უპირობპირებს სხვადასხვა სიბრტყეში. სტანდარტული პირობების პროცედურული და შინაარსობრივი კონტროლის მექანიზმები, რომლებიც საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში – სსკ) ნაწილია მისი შექმნის დღიდან, განსაზღვრულ რეალობას ეფუძნებოდა, რაც დღეს, ცალკეული სახეცვლილების მეშვეობით, ნაკლებად ადეკვატურად გამოიყურება და, როგორც შიდა სისტემური, ისე პრაქტიკით განპირობებული ახალი ელფერის გამო, ნაკლებად დამაჯერებელი და ეფექტიანია. ნაშრომში წარმოდენილია ახალი რაკურსითა და უცხოური პრაქტიკული გამოცდილების ფონზე დანახული მოქმედი ნორმატივები, რაც შესაძლოა, ევროპული სამართლებრივი პრინციპების ქართულ კანონმდებლობაში ასახვის პროცესისათვის სასარგებლო აღმოჩნდეს.

საკვანძო სიტყვები: ხელშეკრულების სტანდარტული პირობები, ესსენტიალია ნეგოტიი, ბუნდოვანი სტანდარტული პირობები, კეთილსინდისიერების პროცედურული კონტროლი, სტანდარტული პირობების შინაარსობრივი კეთილსინდისიერების კონტროლი, ცონტრა პროფე-რენტემ, სტანდარტულ პირობათა „შავი“ და „რუხი“ სიები, ევროპული კავშირის სამარ-თალთან ჰარმონიზაცია.

*სამართლის დოქტორი, შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტისა და კავკასიის სამართლის სკოლის ასოცირებული პროფესორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო

1. შესავალი

ხელშეკრულების დადების თავისუფლების პრინციპი სამოქალაქო ბრუნვის ცენტრალური, შეუცვლელი და ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საყრდენია. იგი პიროვნების თავისუფალი განვითარებისა და თვითრეალიზაციის საკვანძო ღირებულებებზეა აგებული. თავის მხრივ, ხელშეკრულება გარიგების ცნებაზეა დამყარებული, რაც, ზეგავლენებისაგან თავისუფალი, თანმხვედრ ნებათა გამოვლენაა, რითაც მხარეები განსაზღვრულ ვალდებულებებს კისრულობენ სხვადასხვა ინტერესის დასაკმაყოფილებლად. ხელშეკრულების დადებისას მხარეები თვითონ განსაზღვრავენ მის ფორმასა და შინაარსს. ამ თავისუფლების ნაწილია ასევე, არ დადო ხელშეკრულება, ან თავად შეარჩიო კონტრაქტი. თუკი ნების ფორმირება, გამოვლენა და შემდეგ დაპირების შესრულება მთლიანად მხარეებზეა დამოკიდებული, რასაც ისინი თავისუფლად ახორციელებენ, სახელმწიფოს როლი მხოლოდ იმით უნდა გამოიხატებოდეს, რომ უზრუნველყოს გამოვლენილი ნების იძულებითი აღსრულება, როდესაც, რატომღაც, ერთ-ერთ მხარეს ადარ სურს, იმოქმედოს ნა-კისრი ვალდებულებების შესაბამისად. ხელშეკრულების მხარეები თავად არიან თავისი უფლებების საუკეთესო გარანტორები; გონიერი ქცევის ვარაუდისას ისინი თავად სწევენ რისკს გამოხატული ნების შინაარსზე თანხმობის გამოხატვით და შეთანხმება, თავისთავად, უნდა უდრიდეს სამართლიანობას.

სტანდარტული პირობები შეთანხმების ნაწილის ან მთლიანად შინაარსის გამომხატველია; მათი არსებობა პრაქტიკითაა ნაკარნახევი, რაც განსაზღვრული ბიზნესურთიერ-ობების ობიექტური აუცილებლობიდან მომდინარეობს. მათში ვლინდება შინაარსი იმ პირობებისა, რომლებითაც ერთ მხარეს სურს, დადოს გარიგება და მათ სხვადასხვა ფორ-მით სთავაზობს პოტენციურ მხარეებს; ხშირად ბაზრის მონაწილეს, რომელიც პროდუქტსა და მომსახურებას სთავაზობს მომხმარებელს ან სხვა კონტრაქტს, ყოველდღიურად მრავალი გარიგების დადება უწევს, რაც, სამართლებრივი თვალსაზრისით, არსებით პი-რობებზე შეთანხმებას გულისხმობს. კონკრეტული პროდუქტის რეალიზაცია, ეკონომი-კური თვალსაზრისით, როგორც წესი, განსაზღვრულ პირობებთანაა დაკავშირებული იმისთვის, რომ მოგებიანი გახდეს შემთავაზებლისათვის; ამიტომ ამ პირობათა ასახვა შე-თანხმებაში ბიზნესის ბუნებრივი ინტერესია და, შესაბამისად, მათზე შეუთანხმებლობამ შეიძლება კონკრეტული გარიგება არაეფექტიანი და, შესაბამისად, არასასურველი გახა-დოს. ცხადია, მსურველთაგან წამოსულ მოთხოვნათა სიმრავლის გათვალისწინებით, ვერ-ცერთი მოვაჭრე თუ მომსახურების გამწევი ვერ გასწვდება ყველა კონტრაქტთან ინდი-ვიდუალურად ცალკეული მნიშვნელოვანი პირობების შეთანხმებას. ამდენად, ბიზნესი ცდილობს, წინასწარ ფორმულირებული, მზა სახელშეკრულებო პირობებით ოპერირე-ბას. ეს ემსახურება დროის დაზოგვისა და სახსრების ეკონომიის მიზნებს. წინასწარ ჩა-მოყალიბებულ პირობებში ნებისმიერი სუბიექტი თავისთვის ყველაზე ხელსაყრელი პი-რობების გათვალისწინებას ცდილობს.

ხელშეკრულების დადების თავისუფლების პრინციპი სამოქალაქო ბრუნვის ცენტრალური, შეუცვლელი და ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საყრდენია. იგი პიროვნების თავისუფალი განვითარებისა და თვითრეალიზაციის საკვანძო ღირებულებებზეა აგებული. თავის მხრივ, ხელშეკრულება გარიგების ცნებაზეა დამყარებული, რაც, ზეგავლენებისაგან თავისუფალი, თანმხვედრ ნებათა გამოვლენაა, რითაც მხარეები განსაზღვრულ ვალდებულებებს კისრულობენ სხვადასხვა ინტერესის დასაკმაყოფილებლად. ხელშეკრულების დადებისას მხარეები თვითონ განსაზღვრავენ მის ფორმასა და შინაარსს. ამ თავისუფლების ნაწილია ასევე, არ დადო ხელშეკრულება, ან თავად შეარჩიო კონტრაქტი. თუკი ნების ფორმირება, გამოვლენა და შემდეგ დაპირების შესრულება მთლიანად მხარეებზეა დამოკიდებული, რასაც ისინი თავისუფლად ახორციელებენ, სახელმწიფოს როლი მხოლოდ იმით უნდა გამოიხატებოდეს, რომ უზრუნველყოს გამოვლენილი ნების იმუ-ლებითი აღსრულება, როდესაც, რატომღაც, ერთ-ერთ მხარეს აღარ სურს, იმოქმედოს ნა-კისრი ვალდებულებების შესაბამისად. ხელშეკრულების მხარეები თავად არიან თავისი უფლებების საუკეთესო გარანტორები; გონიერი ქცევის ვარაუდისას ისინი თავად სწევენ რისკს გამოხატული ნების შინაარსზე თანხმობის გამოხატვით და შეთანხმება, თავისთავად, უნდა უდრიდეს სამართლიანობას.

სტანდარტული პირობები შეთანხმების ნაწილის ან მთლიანად შინაარსის გამომხატველია; მათი არსებობა პრაქტიკითაა ნაკარნახევი, რაც განსაზღვრული ბიზნესურთიერ-თობების ობიექტური აუცილებლობიდან მომდინარეობს. მათში ვლინდება შინაარსი იმ პირობებისა, რომლებითაც ერთ მხარეს სურს, დადოს გარიგება და მათ სხვადასხვა ფორ-მით სთავაზობს პოტენციურ მხარეებს; ხშირად ბაზრის მონაწილეს, რომელიც პროდუქ-ტსა და მომსახურებას სთავაზობს მომხმარებელს ან სხვა კონტრაქტს, ყოველდღიურად მრავალი გარიგების დადება უწევს, რაც, სამართლებრივი თვალსაზრისით, არსებით პი-რობებზე შეთანხმებას გულისხმობს. კონკრეტული პროდუქტის რეალიზაცია, ეკონომი-კური თვალსაზრისით, როგორც წესი, განსაზღვრულ პირობებთანაა დაკავშირებული იმისთვის, რომ მოგებიანი გახდეს შემთავაზებლისათვის; ამიტომ ამ პირობათა ასახვა შე-თანხმებაში ბიზნესის ბუნებრივი ინტერესია და, შესაბამისად, მათზე შეუთანხმებლობამ შეიძლება კონკრეტული გარიგება არაეფექტიანი და, შესაბამისად, არასასურველი გახა-დოს. ცხადია, მსურველთაგან წამოსულ მოთხოვნათა სიმრავლის გათვალისწინებით, ვერ-ცერთი მოვაჭრე თუ მომსახურების გამწევი ვერ გასწვდება ყველა კონტრაქტთან ინდი-ვიდუალურად ცალკეული მნიშვნელოვანი პირობების შეთანხმებას. ამდენად, ბიზნესი ცდილობს, წინასწარ ფორმულირებული, მზა სახელშეკრულებო პირობებით ოპერირე-ბას. ეს ემსახურება დროის დაზოგვისა და სახსრების ეკონომიის მიზნებს. წინასწარ ჩა-მოყალიბებულ პირობებში ნებისმიერი სუბიექტი თავისთვის ყველაზე ხელსაყრელი პი-რობების გათვალისწინებას ცდილობს.

2. სტანდარტული პირობა, საგნობრივი გამოყენების სფერო

სანამ კონტროლის მექანიზმების თავისებურებებს შევხებით, აუცილებელია, უფრო დეტალურად განისაზღვროს, რა იგულისხმება ხელშეკრულების სტანდარტული პირობე-ბის

ცნებაში. ზოგადი სახით ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ მთავარი მიზანი, რომელსაც სტანდარტული პირობების კონტროლის მექანიზმები ემსახურება, შემთავაზებელთან შედარებით „სუსტი“ მხარის დაცვაა და ნორმების გენეზისი სამომხმარებლო ხელშეკრულებების მოწესრიგების აუცილებლობაა. შესაბამისად, ამ მიზნითვე განხორციელდა ევრო-პული მასშტაბით საკანონმდებლო ერთიანი ჩარჩოს ფორმირება. მიუხედავად ამისა, რიგი ქვეყნებისა არ შემოიფარგლება მხოლოდ სამომხმარებლო ხელშეკრულებათა რეგულირებით და მიიჩნევა, რომ კონტროლს ქვემდებარეა ნებისმიერი ხელშეკრულება, რომელშიც ერთი პირის უპირატესობა გამოკვეთილია მეორესთან შედარებით. ეს წარმოშობს ლოგიკურ მოსაზრებას, რომ სტანდარტული პირობებით შესაძლოა, ისეთი ქვედარგებით რეგულირებული ხელშეკრულებებიც დაიდოს, როგორებიცაა: საოჯახო, სამემკვიდრეო, შრო-მითი (კოლექტიური და ინდივიდუალური შრომითი ხელშეკრულებები) და კორპორაცი-ული. ამგვარი ინტერპრეტაცია წინააღმდეგობაში უნდა მოდიოდეს რეგულირების მიზნებსა და მათ ეტიმოლოგიასთან. ამ ქვედარგებში მოცემული ურთიერთობების ჩამოცილება რეგულირების სფეროსგან პირდაპირი მითითების გზით იქნა გადაჭრილი, მაგალი-თად, გერმანულ სამართალში , თუმცა, ზოგადი სახით, ლიტერატურაში აღინიშნება, რომ კეთილსინდისიერების შინაარსობრივი კონტროლის ტესტი მაინც ვრცელდება ყველა ტი-პის ხელშეკრულებაზე, რომელშიც ფიგურირებს სტანდარტული პირობები. ეს დასკვნა ასევე სამართლიანია ქართული რეალობისათვის, რადგან სსკ-ის 342-ე მუხლი აბსტრაქ-ტული სახითაა ფორმულირებული. ეს ნორმები სისტემურად სახელშეკრულებო სამარ-თლის ზოგად ნაწილშია მოცემული და ჰიპოთეზურად გამოსაყენებელი უნდა იყოს რო-გორც საქორწინო ხელშეკრულებების, სამემკვიდრეო, ისე საკორპორაციო სამართლით რეგულირებული გარიგებების მიმართ.

3. სტანდარტული პირობის შინაარსი

სახელშეკრულებო ურთიერთობათა რეგულირება, უპირველესად, ეფუძნება მხარე-თა შეთანხმებას და, თუკი რაიმე საკითხზე მხარეთა მიერ კონსენსუსი არ არის მიღწეული, საკანონმდებლო ნორმები იძლევა კონფლიქტის გადაწყვეტის მექანიზმებს სხვადასხვა ხა-სიათის დანაწესებით, რომელთა შორის უმეტესობაც დისპოზიციურია (იუს დისპოსიტივუმ). დისპოზიციური ნორმები მხოლოდ კანონმდებლის მიერ წარმოდგენი-ლი „შეთავაზებაა“, რომელთა შეცვლაც მხარეებს შეუძლიათ. უფრო მეტიც, მათ შეუძლი-ათ, შეათანხმონ კანონით გაუთვალისწინებელი წესები, ნების ავტონომიის პრინციპიდან გამომდინარე, სსკ-ის მე-10 მუხლის მიხედვით. შესაბამისად, შეთანხმების საკმარისად დიდი არეალი სუბიექტს სთავაზობს მაღალი ხარისხის თავისუფლებას, ცალმხრივად შეს-თავაზოს თავისი პირობები მეორე მხარეს. თვისებრივად ეს იმას ნიშნავს, რომ სახელშეკ-რულებო პირობის შემქმნელი თავისუფალია, კანონისაგან განსხვავებული მოწესრიგება გაითვალისწინოს ხელშეკრულებაში ან იქ, სადაც არ არსებობს კანონისმიერი წესი, თვი-თონ შექმნას მოქმედების სტანდარტი. სსკ-ის 342-ე მუხლითაა მოცემული ეს დანაწესი: პირობები, „...რომელთა მეშვეობითაც უნდა მოხდეს კანონით დადგენილი ნორმებისაგან განსხვავებული ან მათი შემვსები წესების დადგენა“. ეს ავტომატურად

გულისხმობს იმას, რომ კანონისმიერი შინაარსის მქონე შეთანხმებები არცერთ შემთხვევაში არ ჩაითვლება სტანდარტულ პირობებად.

ამ კუთხით, განსაკუთრებით ხაზგასასმელია შემდეგი ვითარება: დღეს სამომხმარებლო-ლოგო გარიგებათა სპეციალური მოწესრიგება მინიმუმამდეა დაყვანილი ქართულ კანონ-მდებლობაში. სამომხმარებლო და, ჩვეულებრივ, თანასწორ მხარეთა შორის გაფორმებულ გარიგებებს კანონმდებელი თითქმის არ მიჯნავს. შესაბამისად, სსკ მოიცავს, ზოგადად, ყველა კერძოსამართლებრივ სახელშეკრულებო ურთიერთობას ნებისმიერ სუბიექტს შორის, სადაც მხარეთა დე ფაქტო თანასწორობა ივარაუდება და არცერთი მათგანი განსაკუთრებული პრეფერენციით არ სარგებლობს ამ კონტექსტით. ეს მას მერე, რაც გაუქმდა 1996 წლის კანონი მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ, რომელშიც ხარვეზულად, თუმცა მაინც გათვალისწინებული იყო მომხმარებლის დაცვის მექანიზმები. ამდგომარავედ, სტანდარტული პირობის კონტროლის გამოყენებით ვიღებთ ისეთ შედეგს, რომ სსკ-ის დანაწესები ანაცვლებს არაკეთილსინდისიერ პირობას, თუმცა ეს მაინც არ არის საკმარისი თანამედროვე სტანდარტების თვალსაწიერიდან. მაგალითად, ასოცირების შეთანხმების XXIX დანართით გათვალისწინებულია სამომხმარებლო საქონლის ნასყიდობისა და მასთან დაკავშირებული გარანტიების ზოგიერთი ასპექტის შესახებ 1999/44/EB ევრო-პული დირექტივის იმპლემენტაციის ვალდებულება. დირექტივის მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით, ნაკლოვანი პროდუქტის მიწოდებისას მომხმარებლის პირველადი მოთხოვნებია ნივთის შეკეთება ან ახლით შეცვლა. ამ ორიდან იგი თვითონ აკეთებს არჩევანს. გამყიდველს შეუძლია, უარი თქვას მომხმარებლის არჩევანზე, თუ ეს მისთვის „არა-გონივრულად“ დიდ ხარჯს იწვევს მეორე ალტერნატივასთან შედარებით. სსკ-ის 490-ე, III მუხლით იდენტური, დირექტივის შესაბამისი, რეჟიმია გათვალისწინებული, თუმცა მასში აღარაა მოცემული ის ფაქტორი, რომელიც, დირექტივის მიხედვით, აუცილებელია „გონივრულობის“ შესაფასებლად. დირექტივით, გონივრულობის შეფასებისას ითვალისწინებენ იმ „მნიშვნელოვან დისკომფორტს“ (სიგნიფიკანტ ინკონვენენცე), რომელიც მომხმარებელს შეიძლება შეექმნას გამყიდველის მხრიდან შესაგებელის არსებობისას. ამ-გვარი დისკომფორტის არსებობა გამყიდველს შესაგებლს ართმევს და ეს სამომხმარებლო ნასყიდობაში დაცვის სპეციალური მექანიზმია, რაც ჩვეულებრივი ნასყიდობის შემთხვევაში არ არის გასათვალისწინებელი. ცხადია, რომ ქართული მოწესრიგების ამგვარი ხარვეზები აისახება საბოლოო სამართლებრივ შედეგში სსკ-ით გათვალისწინებული ზოგადი ნორმების გამოყენებისას, რაც აუცილებელი ხდება სტანდარტული პირობების ბათილობისას.

მაშინ, როდესაც ხელშეკრულების მხარე ცვლის კანონისმიერ მოწესრიგებას, მას მი-აჩნია, რომ სამართლიანობისა და ბალანსის ის სტანდარტი, რომელიც კანონმდებელმა მი-იჩნია მიზანშეწონილად, მისთვის გამოუსადეგარი და მიუღებელია. ცხადია, რომ აქ უკვე გვაქვს ადრესატი მხარის ინტერესების უგულვებელყოფის საფრთხე. საკანონმდებლო მოწესრიგებისგან განსხვავებული წესები, უმეტესად, პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი დებულებებით გამოიხატება, თუმცა ასევეა მაგალითები შესრულების დროსა და ადგილთან დაკავშირებული პირობების განსხვავებული ფორმატის შექმნის თვალსაზრისით. განსაკუთრებით რადიკალური პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი დებულებები, ზოგადად, იმპერატიულად იბლოკება

კანონმდებლის მიერ ხშირ შემთხვევაში, თუმცა სტანდარტული პირობებისას შეზღუდვები მით უფროა რეგულირების საგანი. პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი დებულებები ხელშეკრულებაში თვისებრივ იდენტურობას ავლენს ვალის პატიების ინსტიტუტთან. ეს უკანასკნელი ცალკეა რეგულირებული, როგორც გარიგების ერთ-ერთი ვარიანტი. ამგვარი შეთანხმებები დაშვებულია და, უფრო მეტიც, ნების გამოვლენას არანაირი ფორმალური მოთხოვნები არ წაეყენება; შესაძლებელია, ასევე კონკლუ-დენტური მოქმედებების მეშვეობითაც დადგინდეს პატიების შინაარსი. ამდენად, გამო-დის, რომ ის მიზანი, რომლისკენაც მიდის მხარე სტანდარტული პირობებით, შესაძლოა, მიღწეულ იქნეს ცალკე შეთანხმებით ვალის პატიების მეშვეობით. თუმცა რამდენადაა სა-მართლიანი, რომ ეს მოწესრიგება გავრცელდეს სტანდარტულ პირობებზე, რომლებსაც თვისებრივად წინასწარ პასუხისმგებლობის გამომრიცხავის შინაარსი აქვთ, კითხვის ნიშ-ნის ქვეშ უნდა დადგეს. სტანდარტული პირობის ერთ-ერთი მახასიათებელი, რომელზეც დეტალურად მოგვიანებით გვექნება საუბარი, ის არის, რომ ადრესატს მის შინაარსზე ზე-გავლენა არა აქვს. ვალის პატიების შინაარსი კი შეთანხმების ძირითადი საგანია, რომელზე კონსენსუსის მიღწევის გარეშეც ხელშეკრულება არ არსებობს. აქედან გამომდინარე, სტან-დარტული პირობების მეშვეობით ვალის („წინასწარ“) პატიების სამართლებრივი შედეგის უპირობოდ მიღწევა შეუძლებელი უნდა იყოს; პირობა კი ის არის, რომ ამ შემთხვევაში ასეთი შეთანხმება უნდა დაექვემდებაროს სსკ-ის 343-ე და შემდგომი ნორმებით კონტრო-ლის ტესტებს, რადგან ეს ნორმები სპეციალურია ვალის პატიების თაობაზე ნორმებთან შედარებით.

მეორე მხრივ, როდესაც მოუწესრიგებელი ურთიერთობის ავტონომიურ რეგულირე-ბაზე გვაქვს საუბარი, ინოვაციურობა საფრთხის შემცველი არ უნდა იყოს. სუბიექტურ მისწრაფებებს ურთიერთსასარგებლო ხასიათიც შეიძლება ჰქონდეს და მხოლოდ ახალი წესი, თავისთავად, ვერ შექმნის განსაკუთრებული კონტროლის აუცილებლობას. საუბა-რია ცალმხრივად, წინასწარ ჩამოყალიბებულ პირობებზე, რომელთაც ერთი მხარე წა-რუდგენს და სთავაზობს მეორეს, თუმცა ამ უკანასკნელს არა აქვს საშუალება, ზეგავლენა მოახდინოს მათ შინაარსზე. უკანასკნელი თავისებურება იმას გულისხმობს, რომ შემთა-ვაზებელი არ შეცვლის თავის პირობას, მიუხედავად ადრესატის პრეტენზიისა და უკანას-კნელს უწევს „თანხმობის“ გამოხატვა, იმის გათვალისწინებითაც, რომ შეიძლება არ აწყ-ობდეს წესი.

3.1. არსებითი პირობები

სსკ-ის 327-ე მუხლის მიხედვით, ხელშეკრულება დადებულიად ითვლება, თუკი მხა-რეები მის ყველა არსებით პირობაზე შეთანხმდნენ. ამავდროულად, სსკ-ის 62-ე მუხლის მიხედვით, გარიგების ნაწილის ბათილობა არ იწვევს მის ბათილობას მთლიანობაში, თუ-კი პრობლემური ნაწილის გარეშე ნების გამოვლენამ მაინც შეიძლება იარსებოს. სტანდარ-ტული პირობების კონტროლის სამართლებრივი შედეგი ან სრულიად გამორიცხავს ხარ-ვეზული პირობის მბოჭავ ხასიათს, ან ბათილად აქცევს სახელშეკრულებო წესს, რომელიც ეწინააღმდეგება კეთილსინდისიერების პრინციპს.

აქედან გამომდინარე, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმას, შესაძლებელია თუ არა კონტროლს დაქვემდებარებული პირობა იყოს არსებითი, რადგან ამგვარი სახელშეკრულებო დებულების კითხვის ნიშნის ქვეშ დასმა გამოიწვევს მთლიანად ხელშეკრულების არსებობა-არარსებობის საკითხის წამოწევას. ქართულ სამეცნიერო წყაროებში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ სტანდარტულ პირობად შეიძლება დაკვალიფიცირდეს ყველა სა-ხელშეკრულებო პირობა, მათ შორის: ფასი, შესრულების დრო თუ სხვა რამ. არსებითად კანონმდებელი მიიჩნევს კანონით განსაზღვრულ პირობას, რომელიც ქმნის ცალკეული ხელშეკრულების ტიპს ან იმგვარ სახელშეკრულებო პირობას, რომელზეც ერთ-ერთი მხარის მოთხოვნით შეთანხმება უნდა იქნეს მიღწეული. მაგალითად, ნასყიდობისათვის ნივთის აღწერილობა (რომელზეც საკუთრების უფლების გადაცემასაც კისრულობს გამ-ყიდველი) იმგვარი პირობაა, რომლის გაქრობაც წარმოუდგენელია. ამასთან, ამ პირობის კეთილსინდისიერების თვალსაზრისით შემოწმება ლოგიკურად მიდის შემხვედრი შეს-რულების – ფასის – ადეკვატურობის შემოწმებამდე. თავის მხრივ, ფასის ადეკვატურობის თაობაზე შეიძლება, თავისთავად, ითქვას, რომ შესაძლოა, შემთავაზებელმა სუსტ მხარეს თავს მოახვიოს სასურველი ოდენობა, თუმცა, ამავდროულად, მისი კითხვის ნიშნის ქვეშ დასმა, თუ იგი თავიდანვე ცხადი, განსაზღვრული და არაორაზროვანი იყო, არ უნდა იყოს მიზანშეწონილი სტანდარტული პირობების კონტროლის რეჟიმში. ფასი სასყიდლიანი გა-რიგების კონსტიტუციური შემადგენელია. სსკ-ის 343-ე მუხლი წესის ხელშეკრულების შემადგენელ ნაწილად გადაქცევის პროცედურაზეა აქცენტირებული, ხოლო შემდგომი ნორმები ხელშეკრულებაში პირობის კეთილსინდისიერების დამდგენი წესებია. ორივე შემთხვევაში ნამდვილი ხელშეკრულების არსებობაა აუცილებელი. აუცილებელი შემად-გენლის გაბათილება ან არარსებობა კი ამ წინაპირობის გაქრობას იწვევს და საკონტრო-ლოც არაფერი რჩება. აქედან გამომდინარე, პირობის სტანდარტულად კვალიფიკაციისათ-ვის აუცილებელი უნდა იყოს ის, რომ ხელშეკრულებაში მისი შეუტანლობა ან ბათილობა გამოსწორებული იყოს ინტერპრეტაციის გზით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ურთიერთობა სახელშეკრულებოდან კანონისმიერ ჩარჩოში გადადის.

ზოგიერთ შემთხვევაში, კანონმდებელი, გამონაკლისის სახით, არსებითი პირობის შეთანხმების მომენტში ფასის განსაზღვრაზე ლიბერალური მიდგომით გამოირჩევა: ნასყიდობისას, 447-ე, III მუხლით, შეთანხმების დროს ფასის დაკონკრეტებას მნიშვნელობა არა აქვს და კანონმდებელი უშვებს მისი მომავალში განსაზღვრის შესაძლებლობას, თუმცა ამის თაობაზე შეთანხმება სავალდებულოა. შესაბამისად, თუკი ფასის განსაზღვრა დამო-კიდებულია ობიექტურ კრიტერიუმზე (მომავალ მოვლენაზე, მაგ., მსოფლიო საბაზრო ფასზე კონკრეტული პერიოდისათვის), პრობლემა იხსნება; თუკი ფასს განსაზღვრავს მესა-მე პირი ან ერთ-ერთი მხარე, ამოქმედდება სსკ-ის 325-ე მუხლის დანაწესი პირობის კეთილსინდისიერების საფუძველზე განსაზღვრის შესახებ, იმის გათვალისწინებით, რომ ცალმხრივი განსაზღვრა ვერ უძლებს სსკ-ის 346-ე მუხლის ტესტს.

სამომხმარებლო გარიგებებისას ევროპული მიდგომა საკითხთან დაკავშირებით ცალსახაა: სამომხმარებლო ხელშეკრულებებში არაკეთილსინდისიერი პირობების შესახებ ევროპული საბჭოს 1993/13/EEB დირექტივის მე-4 მუხლის მე-2 პუნქტით შეუძლებელია ხელშეკრულების

(ძირითადი) საგნისა და ანაზღაურების შეფასება კეთილსინდისიერების თვალსაზრისით. ამის მიზანი ის არის, რომ პირდაპირ გამორიცხოს მხოლოდ ფასის დის-პროპორციულობის სახელშეკრულებო პირობის კონტროლი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ეს საბაზრო ფასის კონტროლის მექანიზმამდე მიგვიყვანდა. სასამართლო სტანდარტული პირობების კონტროლის მექანიზმს არ უნდა იყენებდეს იმის შესაფასებლად, მომხმარებელმა მოგებიანი გარიგება დადო თუ არა, ღირებულების თვალსაზრისით. ამ გადაწყვეტას წინაპირობად უძღვის ის, რომ ფასის შესახებ დებულება მარტივად ჩამოყალიბებულია და ცხადად არის განსაზღვრული. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ბუნდოვანი პირობა მაინც ექცევა კონტროლის ქვეშ. თავისთავად, ეს უკანასკნელი არცთუ მარტივი და წინააღმდეგობისაგან თავისუფალი წესია, რადგან ხელშეკრულების შემადგენელი პირობის გადაქცევის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობა სიცხადის კრიტერიუმია, რომელზეც ქვევით საგანგებოდ გამახვილდება ყურადღება განსხვავებული კონტექსტით.

განსახილველი დირექტივა სრულად არ ზღუდავს ფასის პირობის კონტროლის შესაძლებლობას, რადგან მე-8 მუხლი დირექტივის დებულებებთან შედარებით უფრო მკაცრი დაცვის მექანიზმების შემოღების ოფციას უტოვებს წევრ ქვეყნებს.

კონტროლი იმგვარი სფეროებისა, სადაც ფასის ფორმირება სტატუტორული წესით ხდება, განსაკუთრებული რეგულირების წყალობით, ლოგიკურად უნდა ირიცხებოდეს. ასეთებია ე.წ. კომუნალური გადასახადები: მაგ., წყლის, გაზის, ელ. ენერჯის ღირებულება და მათ მიწოდებასთან, ასევე სხვა თანმხლებ მომსახურებასთან დაკავშირებული გადასახდელები. საკანონმდებლო ფასი, თავისთავად, საჯარო პოლიტიკის ელემენტებს ითვალისწინებს და დემოკრატიულ საზოგადოებაში საჯარო სტრუქტურების მიერ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების რისკი კონცეპტუალურად სცილდება მხოლოდ კერძო სა-მართლის მოწესრიგების სფეროს.

პრაქტიკაში გამონაკლისები იმ ზოგადი წესიდან, რომელიც ძირითადი პირობების კონტროლის შეუძლებლობას ეხება, საკმარისზე მეტია. ისინი, ძირითადად, მიმართულია ხელშეკრულების დებულებებზე, რომლებიც ხელშეკრულების დადების მერე ცალმხრივად იცვლებიან და რომლებზეც მომხმარებელს წინასწარ აქვს თანხმობა გაცხადებული.

3.2. „წინასწარ ჩამოყალიბებული, ...ერთი მხარის მიერ“

სტანდარტული პირობის მეტად მნიშვნელოვანი თვისება, რომელიც სსკ-ის 342-ე მუხლითაა განსაზღვრული, არის ის, რომ იგი წინასწარ უნდა იყოს შემუშავებული, თუმცა ამას, ასევე, თან უნდა ახლდეს მეორე ნიშანი – „ერთი მხარის (შემთავაზებლის) მიერ“. ეს აუცილებელია იმისათვის, რათა გამოირიცხოს იმგვარ შემთხვევებში დაცვის მექანიზმების ამოქმედება, როდესაც მხარეები ერთობლივად წინასწარ შეიმუშავებენ სახელშეკრულებო

პირობას, ხოლო ნების გამოხატვა მოგვიანებით ხდება, მაგალითად, ხელმოწერე-ბით ერთობლივ დოკუმენტზე. ეს ეფუძნება იმ ლოგიკას, რომ პირობა სტანდარტულად მხოლოდ იმ შემთხვევაში მიიჩნევა, როდესაც იგი ერთი მხარის ინტერესების გამტარებელია მხოლოდ და ამიტომაც იმსახურებს ადრესატი მხარე დაცვას. ეს დასკვნა ლოგიკურად გამომდინარეობს სსკ-ის 342-ე, III მუხლიდან („უშუალოდ მხარეთა მიერ შეთანხმებული“ პირობების ცალკე გამოყოფა). ეს საკითხი პირდაპირაა დაკავშირებული ისეთ შე-მადგენლობასთან, როდესაც წინასწარ წერილობით ჩამოყალიბებული პირობები მოლაპა-რაკებებისას იცვლება ზეპირი ფორმით. აქვეა აღსანიშნავი ისიც, რომ ეს ნორმა უნდა მოქ-მედებდეს მაშინაც, როდესაც წერილობით შეთანხმებაში სტანდარტული პირობის სახი-თაა გათვალისწინებული წესი, რომლის მიხედვითაც ხელშეკრულებაში ცვლილებები მხოლოდ წერილობითი ფორმით შეიძლება იქნეს შეტანილი.

3.3. მრავალჯერადად გამოსაყენებელი

სსკ-ის 342-ე მუხლით კიდევ ერთი კრიტერიუმია დადგენილი პირობის სტანდარ-ტულად კვალიფიკაციისათვის – მრავალჯერადი გამოყენება; იგი ინდიკატორია იმისა, რომ შემთავაზებული ერთიანი სტანდარტიზებული ფორმით ცდილობს საქმიანობის წარ-მართვას და ეს უნდა მიანიშნებდეს იმაზე, რომ იქ, სადაც მისთვის ნათელია, სხვადასხვა კატეგორიის პოტენციურ კონტრაქტთან ექნება საქმე, თავის დაზღვევის მიზნით, ცდი-ლობს რისკების მინიმიზაციას. კრიტერიუმი უპირობოდ არ გულისხმობს შემთავაზებლის ძლიერებას, თუმცა აჩენს ეჭვს, რომ ამგვარი მიდგომა მისი მხრიდან ძნელად შესაცვლელი იქნება მოლაპარაკებისას, ამიტომაც, ვგონებ, თავისთავად მართო ამ პირობის არარსებობა არ უნდა იყოს გამომრიცხავი შეთავაზებული პირობისათვის სტანდარტულის სტატუსის მისანიჭებლად. ეს ნიშანი აუცილებელი არ არის 1993/13/EB დირექტივის მიხედვით, თუმცა მომდინარეობს გერმანული მოდელიდან, სადაც მინიმუმ სამჯერ გამოყენებაზე კეთდება აქცენტი, რითაც მიზანი ხდება ცხადი, თუმცა იქვე კეთდება დათქმა, რომ პირ-ველივე გამოყენებიდან პირობა სტანდარტულად უნდა დაკვალიფიცირდეს. როგორც კომენტირებისას, ისე სასამართლო პრაქტიკაში მრავალჯერადობის კრიტერიუმზე აქცენ-ტი ქართულ რეალობაში არაორაზროვნად კეთდება. თუმცა, ამასთან, ერთგვარად უცნა-ურად, №.ას-376-357-2013 განჩინებაში საკასაციო სასამართლო თვლის, რომ ორ სხვადას-ხვა მყიდველთან გაფორმებული ხელშეკრულებების „ფორმალური მსგავსება“ არ ქმნის ტექსტის მრავალჯერადი გამოყენების მიზანზე დადებითი დასკვნის გამოტანის შესაძ-ლებლობას. ეს ეწინააღმდეგება არა მართო ზემოაღნიშნულ გერმანულ პრაქტიკას, არამედ კომენტარების იმ ნაწილსაც, რომლის მიხედვითაც, თუნდაც „ერთსა და იმავე კონტრაქტ-თან“ იმავე პირობების გამოყენება შესაბამის მიზანზე მიუთითებს. არსი ნორმისა გამოყე-ნების რაოდენობაში კი არ არის, არამედ დაცვის აუცილებლობის უზრუნველყოფაში, იმ დროს, როდესაც სახეზეა საფრთხე ერთი მხარის მიერ სახელშეკრულებო თავისუფლებით

ბოროტად სარგებლობისა, და ეს შესაძლოა, დადასტურდეს არა მარტო გამოყენების მრავალჯერადობით. ,

თუკი დავუბრუნდებით სამომხმარებლო გარიგების სპეციფიკას, ჩამოყალიბებული აზრი მრავალჯერადობასთან დაკავშირებით კიდევ უფრო თვალშისაცემი ხდება. ევროპელი კანონმდებელი შეგნებულად ამბობს უარს ამ ინდიკატური წინაპირობის არსებობაზე, რათა იგი არ იქცეს განსაკუთრებით სუსტი მხარის დაცვის დამაბრკოლებელ გარემოებად. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში – გსკ) §310, III, 2-ში მოცემული ნორმა სწორედ ამ მოსაზრების გაზიარების ნიშანია: ამ ნორმით გერმანულ მოდელშიც უარი ით-ქვა განსახილველ კრიტერიუმზე სამომხმარებლო გარიგებებისას. ლოგიკურად ეს ეფუძნება მწელად გაბათილებად პრეზუმფციას, რომ სამომხმარებლო გარიგებებში მომხმარებ-ლის პოზიციები არათანაბარია ბიზნესთან მიმართებით და სრულიად არა აქვს მნიშვნე-ლობა, ბიზნესი რამდენჯერმე აპირებს სტანდარტული პირობების გამოყენებას თუ არ. თეორიულად თანასწორ მხარეთა შორის კი კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოებებიდან გამომდინარე, ყოველ ჯერზე უნდას დადგინდეს უთანასწორობის ფაქტი.

სსკ-ის 342-ე მუხლის დღეს მოქმედი ფორმულირება ამგვარი დეტალიზაციის შესაძ-ლებლობას ნაკლებად იძლევა.

3.4. ინდივიდუალურად და დეტალურად მოლაპარაკებული პირობის უპირატესობა და ფორმა

ერთი მხრივ, სსკ-ის 342-ე მუხლი ითვალისწინებს წესს, რომლის მიხედვითაც დეტა-ლურად შეთანხმებული პირობები არ ითვლება სტანდარტულ პირობებად (მე-2 ნაწილი) და, მეორე მხრივ, ინდივიდუალურად შეთანხმებულ პირობებს ანიჭებს უპირატესობას წინასწარ შემუშავებულ წესებთან შედარებით (მე-3 ნაწილი).

მე-2 ნაწილი განუყოფელ კავშირშია პირობის წარდგენასთან ადრესატისთვის იმდაგ-ვარად, რომ მოითხოვება მასზე თანხმობა და არ არსებობს პირობის შინაარსზე ზეგავლენის მოხდენის შესაძლებლობა. შესაბამისად, შემთავაზებელი არც განიხილავს შესაძლებ-ლობას, რომ ჩაერთოს მოლაპარაკებებში და წავიდეს კომპრომისზე მეორე მხარესთან. მხოლოდ წარდგენა ვერ იმეტყველებს იმაზე, რომ მეორე მხარეს შეეძლო შინაარსის ცვლილება და ამისათვის შემთავაზებლის მზადყოფნაზე რაიმე მინიშნება მაინც უნდა არ-სებობდეს, რომ იგი მზადაა განხილვისათვის. მე-2 ნაწილის ლოგიკიდან გამომდინარე-ობს მე-3 ნაწილში განსაზღვრული წესი, რომ ინდივიდუალურად მოლაპარაკებულ პირო-ბებს ენიჭება უპირატესობა. პროცესზე წარდგენილი მტკიცებულებები, რომლებიც შემ-თავაზებლისათვის სასარგებლო შინაარსზე მეტყველებს, ადრესატის მხრიდან მწელად უარსაყოფია და, შესაბამისად, წესი ყოველგვარ აზრს დაკარგავდა, თუკი ადრესატის სამ-ტკიცებელი იქნებოდა, რომ მას არ ჰქონდა შესაძლებლობა, ზეგავლენა მოეხდინა შეთავა-ზებული პირობის შინაარსზე. აქედან გამომდინარე, ის, რომ კონკრეტული პირობა დეტა-ლურად იქნა მოლაპარაკებული მხარეებს შორის, შემთავაზებლის

სამტკიცებელი უნდა იყოს. მტკიცების ამ ტვირთს ევროპელი კანონმდებელი 1993/13/EE დირექტივის მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტის ბოლო აზრით ბიზნესს აკისრებს. გამოდის, ადრესატის მიერ მხოლოდ იმის დამტკიცება რჩება, რომ სტანდარტული პირობა მეორე მხარის მიერ არის წარდგენილი. ამის მერე კი მოპასუხეა, დაამტკიცოს რეალური მოლაპარაკების არ-სებობა, ანუ ის, რომ მან ყველაფერი გააკეთა, რათა მეორე მხარეს ჰქონოდა შესაძლებლობა, თავისი ინტერესები გაეთვალისწინებინა სადავო წესის შექმნისას.

ამ მსჯელობიდან გამომდინარე, კიდევ ერთი დასკვნა შეიძლება გაკეთდეს: კერძოდ: მოლაპარაკებების პროცესის ფაქტობრივი გარემოებების თვალსაზრისით, ყველა სახის მტკიცებულებები თანაბარი ძალის მქონედ უნდა განიხილებოდეს.

სხვა მხრივ, საინტერესოა, როგორ გამოიყურება მოცემული დანაწესები შემთავაზებ-ლის თვალსაწიერიდან. ეს საკითხი უნდა განვიხილოთ ფორმასთან კავშირში. კანონმდებელი არანაირ შეზღუდვას არ ითვალისწინებს ნების გამოვლენის ფორმასთან დაკავშირებით (შესაბამისად, პირობა შეიძლება ზეპირად ან სხვა ფორმით შეთანხმდეს). წერილობით შედგენილი ხელშეკრულების ტექსტი ან მისი თანმხლები სტანდარტული პირობები ნებისმიერი სახით იმგვარი მტკიცებულებაა, რომელიც შეთანხმების შინაარსის სისრულე-სა და საბოლოო საკმარისად დამაჯერებელ სურათს უნდა ქმნიდეს. ეს იმას ნიშნავს, რომ შემთავაზებელი უპირატეს მდგომარეობაშია და იგი ყოველთვის გაუსვამს ხაზს იმას, რომ ცხადი, არაორაზროვანი სახელშეკრულებო პირობა, რომელზეც ადრესატს ხელი აქვს მოწერილი, მოლაპარაკების შედეგად მიღწეული კომპრომისის გამოხატულებაა. ანალოგიური მტკიცების საშუალება მას ნაკლებად უნდა ჰქონდეს, როდესაც პირობის ინტერ-პრეტაცია განსხვავებულადაც შეიძლება, თუმცა ეს შემთხვევა კვლავ სიცხადის კრიტერი-უმთანაა შეხებაში. თუკი წერილობითი პირობა ნათელია, თანასწორ პოზიციებში მყოფ მხარეთა შორის დადებულ ხელშეკრულებაში საწინააღმდეგოზე აქცენტი ასევე წერილობითი დოკუმენტით უნდა იქნეს გამაგრებული და სხვაგვარი მტკიცებულებები არ უნდა იყოს დასაშვები. ამის საწინააღმდეგოდ, მაშინ, როდესაც ადრესატი ამტკიცებს, რომ მის მიერ ხელმოწერილი დოკუმენტი მეორე მხარის მიერაა წარდგენილი და მტკიცების ტვირთის შებრუნების წესი მოქმედებს, იგი აღარც უნდა შეეცადოს დამატებითი მტკიცე-ბულებების მოპოვებას, ხოლო იმისთვის, რომ პრეზუმფციამ იმოქმედოს, მხოლოდ წერი-ლობითი დოკუმენტისა და ახსნა-განმარტების წარმოდგენა სტანდარტული პირობების შემქმნელისათვის საკმარისი აღარ უნდა იყოს.

ჩამოთვლილი მახასიათებლების მქონე პირობები შემოწმების ორ ეტაპს ექვემდებარება-რება: ა) პროცედურული კეთილსინდისიერებისა და ბ) შინაარსობრივი კეთილსინდისიერების ტესტებს.

4. პროცედურული კეთილსინდისიერების ტესტი

4.1. სხვადასხვა ტიპის გარიგებების გამიჯვნა

სსკ-ის 343-ე მუხლით ორი სხვადასხვა ტესტი მოქმედებს, იმის მიხედვით, გარიგე-ბაში ადრესატი მეწარმეა თუ არა. პირდაპირი ჩანაწერი, რომ მუხლის 1-ლი ნაწილი სამომ-ხმარებლო გარიგებას ეხება, არ არის, თუმცა მრავალჯერადად გამოსაყენებელი პირობა, უმეტესწილად, ბიზნესის მიერაა შემუშავებული, რომელსაც იგი ყოველდღიურ გარიგე-ბებში იყენებს და, ცხადია, რომ გარიგებათა უმრავლესობა, რომელზეც 1-ლი ნაწილი ვრცელდება, სწორედ მომხმარებელთა მონაწილეობით იდება. ამასთან, სსკ-ის 347-ე და 348-ე მუხლების არსებობა (სადაც ფიგურირებს ფრაზა „ფიზიკური პირების მიმართ, რომ-ლებიც არ მისდევენ სამეწარმეო საქმიანობას“) ამ ლოგიკას კიდევ უფრო ამყარებს. ტელე-ოლოგიური განმარტების მეთოდი იქითკენ გვიბიძგებს, რომ ეს დასკვნა კიდევ უფრო გაძლიერდეს. ნორმების შემუშავება კანონმდებელს ხომ სწორედ ყოველდღიური, „არა-ორდინარული“ (იგულისხმება მცირედი ღირებულების, სამომხმარებლო კონტექსტით, სწრაფად დასადები და ყველა პირობაზე ინდივიდუალურად შეთანხმების შესაძლებლო-ბას მოკლებული) სიტუაციების მოსაწესრიგებლად დასჭირდა. ექვემდებარება თუ არა ორ არამეწარმე ფიზიკურ პირს შორის დადებული გარიგებები 1-ლ ნაწილში მოცემულ ტესტს, სათუთა, რადგან მრავალჯერადობის კრიტერიუმი ამ ტიპის შეთანხმებებს ლოგი-კურად უნდა გამორიცხავდეს, თუმცა „(უფლების/მდგომარეობის) ბოროტად“ გამოყენე-ბის შემთხვევები პოტენციურად ასეთ გარიგებებშიც შეიძლება არსებობდეს.

სსკ-ის 343-ე, II მუხლი სტანდარტული პირობების ხელშეკრულების შემადგენელ ნაწილად გადაქცევისათვის პირველისაგან განსხვავებულ, შემსუბუქებულ ტესტს ითვა-ლისწინებს ადრესატი მეწარმეების მონაწილეობისას.

4.2. სამომხმარებლო გარიგებები

სამომხმარებლო გარიგებებში პროცედურული კეთილსინდისიერების ტესტი გუ-ლისხმობს იმ წინაპირობების შემოწმებას, რომლებიც უნდა დაკმაყოფილდეს იმისთვის, რომ სტანდარტული პირობა ხელშეკრულების შემადგენელ ნაწილად გადაიქცეს. განსა-ხილველი წინაპირობები კუმულაციურად (ერთდროულად) უნდა იყოს სახეზე. ისინი ორ ჯგუფად შეიძლება დავეყოთ – „სიცხადისა“ და „ნებაყოფლობის“ მოთხოვნები. სიცხა-დე, თავის მხრივ, სახეზეა, თუ მომხმარებელს სპეციალურად მიეთითა , რომ არსებობს სტანდარტული პირობა, რომელიც ადვილად ხელმისაწვდომია ხელშეკრულების დადე-ბამდე ; პირობის შინაარსი ვიზუალურად კარგად აღქმადი უნდა იყოს, რაც იმას გულის-ხმობს, რომ, ჩვეულებრივ,

მომხმარებელს შეეძლოს მისი წაკითხვა (ვერბალურად ან სხვა სახით ნების გამოვლენისას გარემოებებზე დამოკიდებული აღქმადობა); შინაარსი ჩვეუ-ლებრივი, სპეციალური ცოდნის არმქონე პირისათვის გასაგები სახით უნდა ჩამოყალიბ-დეს. კერძოდ, წესის შინაარსი და მისი სამართლებრივი შედეგი გასაგები უნდა იყოს, შე-საბამისად, რთული იურიდიული ტერმინოლოგიითა და ჯვარედინი მითითებებით შედ-გენილი ტექსტი მიუღებელია. ამასთან დაკავშირებით, წარმდგენის შესაგებელი შეიძლება იყოს ის, რომ ადრესატს, მიუხედავად მომხმარებლის სისუსტის საწყისი ვარაუდისა, საკ-მარისი იურიდიული კვალიფიკაცია ჰქონდა, რათა რთული იურიდიული კონსტრუქციე-ბი ადეკვატურად აღექვა. სიცხადის კრიტერიუმი დროის ფაქტორსაც ეხება: ხელშეკრუ-ლების დადებისას მომხმარებელს უნდა მიეცეს საკმარისი დრო პირობების გასაცნობად. ეს მოთხოვნა შესრულებულია თუ არა, ყოველი კონკრეტული სიტუაციის მიხედვით დგინდება.

ბოლოს, აუცილებელია ადრესატის თანხმობა პირობებზე, რომლებიც კონკლუდენ-ტური ფორმით შეიძლება გამოიხატოს. , თანხმობის არსებობის მტკიცებისას, მაგალი-თად, წერილობითი ფორმით დადებულ ხელშეკრულებებში გადამწყვეტი მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს იმას, სახეზეა თუ არა მომხმარებლის ხელმოწერა ტექსტის იმ გვერდებზე, რომლებზეც სტანდარტული პირობებია მოცემული. იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ხელ-შეკრულების ძირითადი (ხელმოწერილი) ტექსტი უთითებს მოცულობით დანართზე, რომელზეც ხელმოწერა არცთუ პრაქტიკული შეიძლება აღმოჩნდეს, ბიზნესი ატარებს რისკს, რომ მითითებული ცალკე დოკუმენტი ვერ იქცევა ხელშეკრულების შემადგენელ ნაწილად და მტკიცების ტვირთის სიმძიმე, რომ მომხმარებელი დაეთანხმა პირობებს, საკ-მაოდ მაღალია.

4.3. „არასამომხმარებლო“ გარიგებები

მეწარმე ადრესატის მიმართ სტანდარტული პირობების ხელშეკრულების შემადგე-ნელ ნაწილად გადაქცევისათვის მნიშვნელოვნად გამარტივებული პროცედურაა სსკ-ის 343-ე, II მუხლის მიხედვით. ამგვარი პირობების ძალაში შესვლისათვის საკმარისია, შემ-თავაზებელმა ნათლად მიუთითოს, რომ იგი იყენებს ასეთ პირობებს და რაიმე ფორმით ხელმისაწვდომი გახადოს ისინი. ეს მართლდება მეწარმის თვისებრივად უფრო ძლიერი პოზიციებით მომხმარებელთან შედარებით. ამის გამო მიიჩნევა, რომ მისი გულისხმიერე-ბისა და გაფრთხილების ვალდებულება უფრო მაღალია. მისი მოქმედების სტანდარტი იმ ჩვეულებებითაცაა განპირობებული, რომლებიც მეწარმის მოღვაწეობის სფეროს ნაწილია.

აქვეა აღსანიშნავი თანხმობასთან დაკავშირებული დებულებები: თუკი მომხმარებ-ლის მიმართ განსაკუთრებული თანხმობის გამოხატვის აუცილებლობა არსებობს უშუა-ლოდ სტანდარტულ პირობებთან დაკავშირებით, მეწარმესთან მიმართებით საკმარისია მხოლოდ

(სტანდარტულ პირობებზე) მითითებაზე თანხმობის არსებობა. ზოგიერთ გან-საკუთრებულ შემთხვევაში დუმილიც ითვლება თანხმობად.

5. უჩვეულო სტანდარტული პირობა

იმავე მექანიზმით იფილტრება ე.წ. უჩვეულო შინაარსის სტანდარტული პირობა. უჩვეულო პირობებში იგულისხმება ისეთი შინაარსის სახელშეკრულებო დებულება, რო-მელიც შესაძლოა, კავშირში იყოს საგანთან, თუმცა გარემოებებიდან და ძირითადი შეთან-ხმების მიზნებიდან გამომდინარე, მოულოდნელი აღმოჩნდეს მომხმარებლისათვის. მოულოდნელობის ეფექტი არა მარტო ვალდებულების შინაარსსა და მის განკერძოებულობას ეხება, არამედ პირობის ადგილსაც ტექსტში. მაგალითად, შეუსაბამო სათაურის ქვეშ წესის ჩართვა ადრესატის მოლოდინის საწინააღმდეგოდ ითვლება, რადგან მიიჩნევა, რომ, როგორც წესი, მომხმარებელი დეტალურად არ კითხულობს ხოლმე ტექსტს და ენდობა კონტრაჰენტს.

იმ შემთხვევაში, თუკი სტანდარტული პირობა წარმატებით გაივლის პროცედურული კეთილსინდისიერების ტესტს, მისი მოქმედება მაინც კითხვის ნიშნის ქვეშაა შინაარ-სის სამართლიანობის თვალსაზრისით, თუმცა მანამდე უნდა განვიხილოთ კიდევ ერთი საკითხი, რომელიც თავისი შინაარსით როგორც პროცედურული, ისე შინაარსობრივი კეთილსინდისიერების ტესტების ნიშნებს მოიცავს.

6. ბუნდოვანი სტანდარტული პირობა

სსკ-ის 345-ე მუხლი ეხება ბუნდოვანი სტანდარტული პირობის განმარტებას. ფორ-მულირებაში პირდაპირი მითითება კეთილსინდისიერების შინაარსობრივ ტესტზე არ კეთდება, თუმცა ეს უკანასკნელი შეიძლება სწორედ იქცეს იმ გზად, რომლის გამოყენები-თაც ხდება ცალკეული შემადგენლობებისათვის გამოსაყენებელი წესის ფორმირება.

ბუნდოვანების ერთგვარი განზოგადებული კლასიფიკაცია შემდეგნაირია: იგი შეიძ-ლება გამომდინარეობდეს გამოყენებული გამონათქვამების ორაზროვნებიდან, ფორმუ-ლირების უსრულობიდან ან წესის გავრცელების ფარგლების განუსაზღვრელობიდან. ,

ასევე, შესაძლებელია, სტანდარტული პირობა თავისთავად ნათელი წესის შემცველი იყოს, თუმცა ეწინააღმდეგობოდეს ხელშეკრულების სხვა პირობას.

ასეთ დროს, ცხადია, საჭირო ხდება პირობის განმარტება, რათა წესის გამოყენება შე-საძლებელი გახდეს და მივიღოთ შესაბამისი სამართლებრივი შედეგი. ზოგადად, ხელ-

შეკრულებათა განმარტება ობიექტური შინაარსის საფუძველზე ხდება – ეს იმას გულისხმობს, რომ გამოვლენილი ნების ობიექტურ შინაარსს უნდა მიენიჭოს უპირატესობა და არა შინაგან სურვილს. სსკ-ის 345-ე მუხლის მიხედვით, მოცემული შინაარსის განმარტების სპეციალური მეთოდი (რომელსაც უპირატესობა ენიჭება) – ე.წ. კონტრა პროფერენტემ წესი – ადრესატის სასარგებლოდ განმარტება. იგი მოდიფიცირებას უკეთებს, ზოგადად, ნების გამოვლენისა და ხელშეკრულების განმარტების წესებს. მომხმარებლისათვის ხელსაყრელი განმარტების წესი კიდევ უფრო გამყარებულია დირექტივის ტექსტით, სადაც ნაცვლად ტერმინ „ხელსაყრელისა“, „ყველაზე ხელსაყრელი“ გამოიყენება. სტანდარტული პირობების შემთხვევაში ათვლის წერტილია ის, რომ იგი, თავისთავად, ან ცვლის კანონში მოცემულ დისპოზიციურ წესს, ან ახალს ადგენს იმგვარად, რომ იგი შემთავაზებლისათვის იყოს სასარგებლო; შესაბამისად, უნდა ვივარაუდოთ, რომ კანონისმიერი (დისპოზიციური ნორმით გათვალისწინებული რეგულირება) წესი უფრო ხელსაყრელია მომხმარებლისათვის. დისპოზიციური რეგულირების არარსებობისას, როდესაც შემთავაზებელი სრულიად ახალ წესს რთავს ხელშეკრულებაში, სიტუაცია რთულდება; იქ, სადაც, ზემოთ მოყვანილი კლასიფიკაციით, გამონათქვამია ბუნდოვანი, განმარტების ზოგადი წესების მიხედვით, მას საერთო საცხოვრებელ ადგილას (ანდა ასეთი ადგილის არარსებობისას, მომხმარებლის საცხოვრებელ ადგილას) არსებული მნიშვნელობა უნდა მივანიჭოთ. თუკი ფორმულირება არასრულია ან გავრცელების სფეროა დაუზუსტებელი, აუცილებელი უნდა ხდებოდეს ინტერესთა გაწონასწორება, ე.ი. კეთილსინდისიერების პრინციპით ხელმძღვანელობა. ეს უნდა ნიშნავდეს სტანდარტული პირობების შინაარსობრივი კეთილსინდისიერების შეფასების ტესტის ამოქმედებას (სსკ-ის 346-ე მუხლის დანაწესი), რადგან სახეზეა არა ჩვეულებრივი პირობა, არამედ ის, რომელზეც ადრესატს ზეგავლენა არ ჰქონდა მოლაპარაკებების პროცესში. უკანასკნელ შემთხვევასთან მჭიდრო კავშირშია სიცხადისა და აღქმადობის მოთხოვნა, რომელიც წაეყენება სტანდარტულ პირობას, რათა იგი იქცეს ხელშეკრულების შემადგენელ ნაწილად. ეს მოთხოვნები გადაულახავ დაბრკოლებად იქცევა ბუნდოვანი პირობის ხელშეკრულების ნაწილად ქცევისას. ამდენად, ჩნდება კითხვა – რა ეტაპზე რა უნდა შეფასდეს? თუკი სტანდარტული პირობა ატიპური შემთხვევისთვისაა შექმნილი, მოდიფიცირებას არ უკეთებს დისპოზიციურ წესს და, ამასთან, ბუნდოვანიცაა, შეიძლება თუ არა, იგი გადაიქცეს ხელშეკრულების შემადგენელ ნაწილად. თუკი პირობა ნათელია, ცალკე აღებული, მაგრამ ეწინააღმდეგება სხვა სახელშეკრულებო პირობას, განმარტების ზოგადი წესებით (სსკ-ის 338-ე მუხლი), ხელშეკრულებასთან ყველაზე მეტად შესატყვისი მნიშვნელობა უნდა იქნეს გამოყენებული. მაგრამ აქვე ჩნდება შესაძლებლობა, რომ ურთიერთსაწინააღმდეგო პირობები თავიდანვე ამოვარდეს ხელშეკრულებიდან, როგორც წესები, რომლებიც პროცედურული კეთილსინდისიერების ტესტს ვერ უძლებს. ნებისმიერი მათგანის, როგორც თავისთავად, დამოუკიდებლად ცხადი პირობის, ხელშეკრულების შემადგენელ ნაწილად დატოვება შემდგომ არ უნდა გამორიცხავდეს სსკ-ის 346-ე მუხლის მიხედვით მის შეფასებას. ნებისმიერ შემთხვევაში, სულ მცირე, კეთილსინდისიერების შეფასების წესი უნდა ამოქმედდეს, რადგან სხვა შემთხვევაში მივიღებთ სსკ-ის 345-ე მუხლის საწინააღმდეგო სამართლებრივ შედეგს. აქვეა მოსაყვანი შემთხვევა, როდესაც ნებისმიერი ზემოაღნიშნული გზით ხელშეკრულებას აკლდება ნაწილი, რომელიც

აუცილებელია და არ გვაქვს არც კანონით და არც ცხადი შეთანხმების სახით. ეს ყველაზე რთული შემთხვევა გადაწყვეტას ე.წ. „ხარვეზის შევსების“ განმარტების მეთოდით ექვემდებარება, რომელზე დეტალური მსჯელობაც, წინამდებარე ნაშრომის მიზნებიდან გამომდინარე, შორს წაგვიყვანდა.

დოქტრინაში მითითებულია, რომ სპეციალური განმარტების მეთოდის მიზანია, წა-აქეზოს ბიზნესი, ცხადი, კონკრეტული და სამართლიანი პირობები შეიტანოს ხელშეკრულებაში. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იგი ვერ შეძლებს, დაეყრდნოს პირობას, რომელიც მხოლოდ მისთვისაა სასარგებლო.

7. კეთილსინდისიერების საწინააღმდეგო პირობათა „შავი“ და „რუხი“ სიები

სტანდარტული პირობების სამართლიანობა (კეთილსინდისიერება), შინაარსის თვალსაზრისით, ორი სხვადასხვა დონის ტესტით ფასდება (სსკ-ის 347-ე და 348-ე მუხ-ლები). ორივე ამ ტესტის წინაპირობა ისაა, რომ ისინი გამოიყენება მხოლოდ მომხმარებელსა და ბიზნესს შორის დადებული გარიგებებისათვის მაშინ, როდესაც სსკ-ის 346-ე მუხლი (სტანდარტული პირობების ზოგადი კეთილსინდისიერების ტესტი) ვრცელდება ყველანაირ გარიგებაზე. ერთი მათგანი, პირობითად, შეიძლება იწოდოს „ტესტად“, რად-გან პირობის შინაარსი, უბრალოდ, დარდება იმ ჩამონათვალს, რომელსაც კანონი პირდა-პირ ითვალისწინებს. ამ ჩამონათვალს პირობითად „შავ სიას“ უწოდებენ და ის მოცემულია სსკ-ის 348-ე მუხლით. ეს ჩამონათვალი ეხ ლეგე ბათილ პირობებად განიხილება და დამატებით დასაბუთებას არ საჭიროებს. ნორმა უფრო სპეციალურია სტანდარტული პირობებისათვის მოქმედ ზოგად კეთილსინდისიერების წესთან შედარებით (სსკ-ის 346-ე მუხლი) და მასზე უპირატესი ძალა აქვს. ეს განაპირობებს კეთილსინდისიერების შინაარ-სობრივი კონტროლის რიგითობაში ამ ნორმის გამოყენების პირველობას. აღსანიშნავია, რომ მოქმედრედაქციას ფორმულირების ხარვეზი აქვს, რადგან სსკ-ის 348-ე მუხლის დის-პოზიციის ფორმულირება არ იძლევა იმის გარკვევის შესაძლებლობას, რომ მასში ჩამოთ-ვლილი პირობები თავიდანვე, ყოველგვარი დამატებითი შემოწმების გარეშე, ბათილად იქნეს მიჩნეული. დასკვნა, რომ 348-ე მუხლში მოცემული პირობები განსხვავდება 347-ე მუხლის სიისაგან, შეიძლება მათი შინაარსიდან გამოვიყვანოთ, სულ მცირე, იმ შემთხვე-ვებში, როცა „შავ სიაში“ მოცემული პირობები ართმევს ადრესატ მხარეს კანონმდებლის მიერ მათთვის მინიჭებულ უფლებებს. არგუმენტაცია მყარი არ არის და თეორიული მო-საზრება შეიძლება საკამათო გახდეს, შესაბამისად, პრობლემა გამოსასწორებელი რჩება.

განსხვავებით სსკ-ის 348-ე მუხლისაგან, 347-ე მუხლი (ე.წ. „რუხი სია“) თვალნათ-ლივ წარმოაჩენს შემოწმების აუცილებლობას, რადგან კანონმდებელი წმინდად შედარე-ბითი კატეგორიებით ოპერირებს: „შეუსაბამოდ მაღალი“, „შეუსაბამოდ ხანგრძლივი“,

„გაუმართლებლად“. ამ სიაში მოცემული პირობები ა პირორი ბათილად არ ითვლება და მათი მისაღებობა სხვა გარემოებებთან კონტექსტით მოწმდება სსკ-ის 346-ე მუხლით მოცემული „ფორმულის“ მეშვეობით. სსკ-ის 348-ე მუხლიდან კი არაორაზროვნად ჩანს, რომ კანონმდებელს მხედველობაში აქვს შემზღვეველი დებულებები, სადაც შეფასებისათვის ნაკლები ადგილი რჩება.

8. კეთილსინდისიერების „ზოგადი“ ტესტი

სსკ-ის 346-ე მუხლით მოცემულია „ზოგადი“ ტესტი, რომელსაც ექვემდებარება ხელშეკრულების შემადგენელ ნაწილად გადაქცეული ნებისმიერი სტანდარტული პირობა. შეფასებისათვის, ცხადია, ორი შესადარებელი ობიექტი უნდა არსებობდეს. ერთია თავად ხელშეკრულებაში მოცემული სტანდარტული პირობა, ხოლო მეორე ის, რომელთან მიმართებითაც პირველის ვალიდურობა მოწმდება; ეს უკანასკნელი ლოგიკურად უკეთეს-სია ადრესატისათვის. აქედან გამომდინარე, სახეზე უნდა იყოს ადრესატის მდგომარეობის გაუარესება, რადგან სტანდარტული პირობები დისპოზიციური ნორმებისაგან დევია-ციის მიზანს ისახავს, გამაუარესებელი ეფექტი სწორედ ამ ნორმებთან შედარებით უნდა დადგინდეს.

განსახილველ დებულებაში ერთგვარი წინააღმდეგობა შეინიშნება და ამაზე ლიტერატურაშიც არის მინიშნება ფრაზების შემდეგი კომბინაციით: „...კეთილსინდისიერების პრინციპის საწინააღმდეგოდ საზიანო...“. პრობლემა, რომელსაც ინტერპრეტატორები უს-ვამენ ხაზს, ისაა, რომ, თუკი პირობა საზიანოა ერთი მხარისათვის, ეს ავტომატურ რეჟიმში უნდა ნიშნავდეს წინააღმდეგობას კეთილსინდისიერების პრინციპთან – შეუძლებელია სა-ზიანო პირობა იყოს კეთილსინდისიერი. ამდენად, კონსტრუქციას დამაბნეველად მიიჩნე-ვენ.

იმ დროს, როდესაც სტანდარტული პირობის კანონისმიერი, დისპოზიციური ანა-ლოგი არ არსებობს, სახეზე უნდა იყოს მხარეთა უფლებრივი მდგომარეობის დისპრო-პორცია.

ხარისხი, რომლითაც სტანდარტული პირობის მიხედვით უარესდება მომხმარებლის მდგომარეობა, ყველაზე მეტად საყურადღებოა. ქართულ მოწესრიგებაში, უბრალოდ, „სა-ზიანოობაზე“ კეთდება აქცენტი. ამის საპირისპიროდ, 1993/13/EE დირექტივის მიხედ-ვით, მხარეთა უფლებებსა და მოვალეობებს შორის „მნიშვნელოვან დისბალანსზე“ (სიგ-ნიფიკანტ იმბალანცე) ყურადღება გამახვილებული. ტერმინი „მნიშვნელოვანი“ მინიშ-ნებს იმაზე, რომ მცირედი დისბალანსი მხედველობაში არ მიიღება. შესაძლოა, რომ რაიმე ვალდებულება, რომელსაც მომხმარებელი კისრულობს სტანდარტული პირობით, მაგა-ლითად, შემცირებული ფასით, იყოს კომპენსირებული და, ასეთ დროს, დისბალანსის შე-ფასება, ზოგადად, კეთილსინდისიერების კონტექსტით სახეზე არ იქნება; მეორე მხრივ, გამოითქმის მოსაზრება, რომ ყოველი კონკრეტული ვალდებულება უნდა შეფასდეს ბიზ-ნესის მხრიდან საპირწონე ვალდებულებასთან მიმართებით და, თუკი, მიუხედავად მათ შორის დისბალანსისა,

ობიექტურად ანალოგიურ პირობებში მყოფი სხვა მომხმარებელიც არ დადებდა ხელშეკრულებას, მნიშვნელოვანი არათანაზომიერება სახეზეა. არგუმენტა-ცია სხვადასხვა ქვეყნის მიხედვით სხვადასხვაგვარია ისევე, როგორც შეფასების კონტექსტი და ხარისხის დონე. პოზიცია მნიშვნელოვან დისბალანსთან კრიტიკის საგანია და მას-ზე მოსაზრებები არაერთგვაროვანია. ერთი რამ ცხადია, რომ მცირედი დისპროპორცია ვერ გახდება სტანდარტული პირობის ბათილობის საფუძველი.

სსკ-ის 346-ე მუხლით, მითითება საზიანოობაზე ტერმინ „მნიშვნელოვანის“ გარეშეა მოცემული. ერთი შეხედვით, შესაბამისად, ქართული ვერსია მნიშვნელოვნად მკაცრია მის ევროპულ ანალოგზე, თუმცა ეს საკამათოდ შეიძლება იქცეს, რადგან ნდობისა და კეთილსინდისიერების პრინციპთან კავშირი აქაც არსებობს. სსკ-ის 115-ე მუხლიდან გამომდინარე, უფლების რეალიზაცია შეიძლება შეიზღუდოს, თუკი იგი მხოლოდ იმ მიზნით ხორციელდება, რომ ზიანი მიადგეს სხვას; მეორე მხრივ, ურთიერთობის მონაწილეები, სსკ-ის მე-8 მუხლის მიხედვით, ვალდებულნი არიან, მხედველობაში მიიღონ ერთმანეთის ინტერესები და იმოქმედონ კეთილსინდისიერად. ამ პრინციპების რეალიზაცია მნიშვნელოვან შეზღუდვებთანაა დაკავშირებული: ერთი, რომ მისი ამოქმედება იშვიათობით სა-ხიათდება; ამას გარდა, აქცენტი აშკარა უსამართლობაზე კეთდება; მარტოდენ ზიანის მიყენების მიზანი 115-ე მუხლის მოქმედებას მნიშვნელოვნად ავიწროებს , .

მეორე წინადადება, რომელიც სსკ-ის 346-ე მუხლშია მოცემული, ამსუბუქებს არაკეთილსინდისიერების მტკიცებას სტანდარტული პირობების შემთხვევაში. კერძოდ, შეფა-სებისას სავალდებულოდ გასათვალისწინებელ კონტექსტში შედის ხელშეკრულების და-დებისას არსებული გარემოებები, მხარეთა ინტერესები და „სხვა“. ინტერესთა ბალანსი მნიშვნელოვანწილად მხარეთა შორის უფლება-მოვალეობათა გადანაწილებაზე დამოკიდებული, რისი ანალიზიც, კეთილსინდისიერებასთან შეუთავსებლობის კონტექსტით, ისედაც კეთდება, რათა დადგინდეს „მნიშვნელოვნად“ საზიანოობა, როგორც შემადგენე-ლი კომპონენტი. მოლაპარაკებებისას არსებული გარემოებების გათვალისწინების შესაძ-ლებლობას ეს საკანონმდებლო ჩანაწერი პირდაპირ აძლევს მოსამართლეს და ამ თვალ-საზრისით იგი მნიშვნელოვანია.

9. დასკვნა

წინამდებარე ნაშრომში წარმოდგენილი საკითხების ანალიზით ირკვევა, რომ სახე-ზეა რიგი პრობლემებისა, რომლებიც დღეს მოქმედი ნორმებით ნაკლებად ადეკვატურად წესრიგდება და, ცალკეულ შემთხვევებში, მოითხოვს საკანონმდებლო ნორმების საკმაოდ რთულ ინტერპრეტაციას იმისთვის, რომ მიღწეულ იქნეს დამაკმაყოფილებელი სამარ-თლებრივი შედეგი. კერძოდ:

- დაზუსტებას საჭიროებს სტანდარტული პირობების კონტროლის მექანიზმების გავრცელების სფერო. სასამართლო პრაქტიკა არადამაჯერებელია ამ საკითხთან მიმართებით. მაგალითად, კორპორატიული და მისი მსგავსი სახელშეკრულებო დებულებები საკმარისი სპეციფიკურობით ხასიათდება და მათი რეგულირება არ უნდა ექცეოდეს განსახილველი ნორმების მოქმედების არეალში.

- მრავალჯერადობის კრიტერიუმის მოქმედების ფარგლები დასაზუსტებელია, რაც არსებულ მოწესრიგებაში ზოგადი სახით მაინც რჩება, ევროპული გამოცდილების გათვალისწინებით კი, სულ მცირე, სამომხმარებლო გარიგებებში მასზე უარია ნათქვამი. ამაზე მიუთითებს არა მარტო ქართულ კანონმდებლობაში დასანერგი 1993/13/EB დირექტივის სტანდარტი, არამედ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა და კავშირის წევრი ქვეყნების ეროვნული კანონმდებლობები.

- სტანდარტულად ხელშეკრულების არსებითი პირობის განხილვა ნაკლებად მიზანშეწონილი უნდა იყოს თანამედროვე ლიბერალური საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, თუმცა ამგვარი გამორიცხვა სათანადო სისტემური ინტერპრეტაციის გზით მიღწევადია ყოველგვარი საკანონმდებლო ჩარევის გარეშე. მიუხედავად ამისა, იქ, სადაც აუცილებელი ხდება ნორმათა განმარტება, კლებულობს სიცხადისა და წინასწარგანჭვრეტადობის ხარისხი, რაც ნაკლებად არგია სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობას.

- სამომხმარებლო ურთიერთობათა რეგულირების აშკარა სიმწირე თვალსაჩინოა. თავისთავად, ეს საკითხი უფრო გლობალური ხასიათისაა, ვიდრე წინამდებარე სტატიაში განსახილველი თემატიკა, თუმცა მოცემული კონტექსტით კიდევ ერთხელ წარმოჩნდება პრობლემა, რომ სტანდარტული პირობის ინტერპრეტაციის სპეციალური მექანიზმი ამის გამო ნაკლებეფექტიანია; გარიგების ძლიერ მხარეს უნარჩუნდება სტიმული, უდიერად მიუდგეს სტანდარტული პირობების ფორმულირების საკითხს იმ შეგრძნებით, რომ ბუნ-დოვანებისას მოქმედი დამცავი ნორმები მას მაინც მნიშვნელოვნად ხელსაყრელ პოზიციებში დატოვებს, რადგან ამოქმედდება კანონისმიერი წესი, რომელიც შექმნილია თვისებ-რივად თანასწორთა ურთიერთობების მოსაწესრიგებლად.

- სსკ-ის 347-ე და 348-ე მუხლების დისპოზიციები სათანადო დაკონკრეტებას საჭიროებენ, რადგან მოქმედი რედაქციით ვერ მიიღწევა საკმარისი სიცხადე იმასთან დაკავშირებით, პირობათა რომელი ნუსხაა ბათილი ყოველგვარი დამატებითი შეფასების გარეშე.

- კეთილსინდისიერების ზოგადი ტესტი, რომელიც სსკ-ის 346-ე მუხლითაა წარმოდგენილი, ბადებს კითხვებს კეთილსინდისიერების ზოგადი შეფასების წინაპირობების (სსკ-ის მე-8 და 115-ე მუხლები), საზიანოობის ელემენტთან ერთად, კუმულაციურად გამოყენებასთან დაკავშირებით. სტანდარტული პირობების შემთხვევაში ისედაც ცხადია, რომ თავიდანვე არსებობდა უთანასწორო გარემო ხელშეკრულების დადებისას იმით, რომ ადრესატს არ ჰქონდა შეთავაზებულის შინაარსზე ზეგავლენა; ნდობის არსებობა ყოველ-დღიურ სამომხმარებლო გარიგებებში ასევე საკამათო შეიძლება იყოს. ამიტომაც ფორმულირებაში

მხოლოდ მნიშვნელოვნად საზიანოობის ელემენტის შემოტანა ხსნის ნდობასა და კეთილსინდისიერებასთან წინააღმდეგობის არსებობის აუცილებლობას.

ბიბლიოგრაფია

1. ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2496959>>.
2. კანონით ბინათმესაკუთრეთა ამხანაგობის შესახებ №5277, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/19798>>.
3. საქართველოს კონსტიტუცია, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>>.
4. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702>>.
5. კანონპროექტი მომხმარებელთა უფლებების შესახებ <<http://info.parliament.ge/News-law-drafting/9950>>.
6. კანონი მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ (გაუქმებულია) (in Georgian) (დოკუმენტი დამუშავების სტადიაშია, როგორც სარჩევო).
7. სანოტარო მოქმედებათა შესრულების წესის შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის №71 ბრძანება, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1010061>>.
8. საქართველოს ენერჯეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის 2011 წლის №18 დადგენილება წყალმომარაგების ტარიფების შესახებ, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1498805>>.
9. საქართველოს ენერჯეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის 2008 წლის №33 დადგენილება ელექტროენერჯის ტარიფების შესახებ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/80698>>.
10. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/>.
11. სამომხმარებლო ხელშეკრულებებში არაკეთილსინდისიერი პირობების შესახებ ევროპული საბჭოს დირექტივა 93/13/EEC, <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31993L0013&from=EN>>.
12. მომხმარებელთა უფლებების შესახებ ევროპული პარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა 2011/83/, <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0083&from=EN>>.
13. ალადაშვილი ა., 342-ე, 343-ე, 345-ე და 346-ე მუხლების კომენტარი, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებისა (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) და ამერიკის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების (JILEP), ასევე კანონის უზენაესობის მხარდაჭერის პროექტების (PROLoG) ერთობლივი პროექტი, 1, 2 (343-ე მუხლი), 2, 3 (342-ე მუხლი), 1 (345-ე მუხლი), 5 (346-ე მუხლი), <<http://www.gccc.ge>>.
14. ბალიშვილი ე., 334-ე მუხლის კომენტარი, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებისა (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) და ამერიკის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების (JILEP), ასევე კანონის უზენაესობის მხარდაჭერის პროექტების (PROLoG) ერთობლივი პროექტი, 2, <<http://www.gccc.ge>>.
15. ზოიძე ბ., 342-ე მუხლის კომენტარი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მესამე, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, სამართალი, 2001, 182. კაკოიშვილი დ., ხელშეკრულების სტანდარტული პირობები, ქართული ბიზნესსამართლის მიმოხილვა, II

- გამოცემა, თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტის ბიზნესსამართლის ეროვნული ცენტრისა და მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების პროექტის (JILEP) ერთობლივი აკადემიური გამოცემა, 2013, 68, <http://nccl.ge/m/u/ck/files/Geo_Comm_Law_Review_2013.pdf>.
16. *კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტი, თბ., 2009, 95.*
 17. *კროპკოლერი ი., 125-ე პარ.-ის კომენტარი, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, სასწავლო კომენტარი, ჭეჭელაშვილი ზ. (თარგმ.), მე-13 გადამუშავებული გამოც., საიას იურიდიული განათლების ხელშეწყობის ფონდის გამოც. GIZ- ის დავალებით, თბ., 2014. 233.*
 18. *სვანაძე გ., სსკ-ის 448-ე მუხლის კომენტარი, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებისა (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) და ამერიკის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების (JILEP), ასევე კანონის უზენაესობის მხარდაჭერის პროექტების (PROLoG) ერთობლივი პროექტი, 5,6, <<http://www.gccc.ge>>.*
 19. *ჩაჩავა ს., მოთხოვნებისა და მოთხოვნის საფუძვლების კონკურენცია კერძო სამართალში, სადისერტაციო ნაშრომი, თსუ, 2010, 7-9, <https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty-law-public/sofio_chachava.pdf>.*
 20. *ჩაჩავა ს., 490-ე მუხლის კომენტარი, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებისა (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) და ამერიკის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების (JILEP), ასევე კანონის უზენაესობის მხარდაჭერის პროექტების (PROLoG) ერთობლივი პროექტი, 4-5, <<http://www.gccc.ge>>.*
 21. *ჩაჩავა ს., 115-ე მუხლის კომენტარი, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებისა (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) და ამერიკის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების (JILEP), ასევე კანონის უზენაესობის მხარდაჭერის პროექტების (PROLoG) ერთობლივი პროექტი, 2, <<http://www.gccc.ge>>.*
 22. *ჭანტურია ლ., მე-8 მუხლის კომენტარი, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებისა (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) და ამერიკის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების (JILEP) ასევე კანონის უზენაესობის მხარდაჭერის პროექტების (PROLoG) ერთობლივი პროექტი, 5, <<http://www.gccc.ge>>.*
 23. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განჩინება №as-755-811.
 24. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განჩინება №as-1225-1245-2011.
 25. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განჩინება №as-376-357-2013.
 26. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განჩინება №as-291-273-2014.
 27. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განჩინება № as-28-25-2015.
 28. Guidance on the unfair contract terms provisions in the Consumer Rights Act 2015, Competition and Markets Authority, <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/450440/Unfair_Terms_Main_Guidance.pdf>.
 29. *Ebers M., Consumer Law Compendium, the Consumer Acquis and its Transposition to Member States, Schulte-Nölke H., Twigg-Flesner C., Ebers M. (eds.), Universität Bielefeld, April 2007, 347, 351-353, 385, <http://www.eu-consumer-law.org/consumerstudy_part3a_en.pdf>.*

30. *Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (eds.)*, European Contract Law, Materials for a Common Frame of Reference: Terminology, Guiding Principles, Model Rules, Sellier, European Publishers, 2008, 527.
31. *Markesinis B., Unberath H., Johnston A.*, German Law of Contracts, A Comparative Treatise, 2nd ed., Hart Publishing, 2006, 46 ff., 130, 175-176.
32. *Nebbia P.*, Unfair Contract Terms in European Law, A Study in Comparative and EC Law, Hart Publishing, Oxford, Portland (Oregon), 2007, 46-48, 145-149, 148-152.
33. *Oughton D., Davis M.*, Sourcebook on Contract Law, Second Edition, Cavendish, 2000, 205.
34. *Reich N., Micklitz Hans-W., Rott P., Tonner K.*, European Consumer Law, 2nd Edition, Itersentia, 2014, 127, 128-131.
35. *Tichý L.*, Unfair Terms in Consumer Contracts, Sourcebook on Contract Law, Second Edition, Cavendish, 2000, 63.
36. *Treitel G.*, The Law of Contract, Eleventh Edition, Thomson/Sweet and Maxwell, Gloucester (UK), 2003, 20, 215, 217.
37. *Weatherill S.*, EU Consumer Law and Policy, Elgar European Law, Cheltenham (UK), Northampton (USA), 2005, 121.
38. *Zerres T.*, Principles of German Law on Standard Terms of the Contract, 2, 2, 3, 9, 11, <http://www.jurawelt.com/sunrise/media/mediafiles/14586/German_Standard_Terms_of_Contract_Thomas_Zerres.pdf>.
39. C-240/98 to C-244/98 (გაერთიანებული) – Océano Grupo Editorial SA v. Murciano Quintero [2000] ECR I-04941.
40. C-168/05 – Elisa María Mostaza Claro v. Centro Móvil Milenium SL [2006] ECR I-10421.